

Daniel Tanuro

Villkoren för en ekologisk fackföreningskamp

Industriarbetarna måste ta ställning för en annan samhällsmodell om klimatomställningen ska bli verklighet. Men hur ska det gå till när en del av de nödvändiga åtgärderna hotar deras jobb? Daniel Tanuro tar upp några grundläggande aspekter i den processen.

Hur kan vi förena kampen för social rättvisa med miljökampen? Det är en problematisk frågeställning för fackföreningsaktivister. För att undvika en klimatkatastrof är det nödvändigt att minska den ekonomiska verksamhetens omfattning, att göra slut på meningslös och skadlig produktion, att lägga ner betydande delar av transportsystemet... Men vad händer då med sysselsättningen? Hur kan man undvika att detta inte leder till ökad arbetslöshet, fattigdom och utsatthet? Under de rådande styrkeförhållandena, inför kapitalismens globala dominans och allomfattande förmåga att förvandla allting till varor på en marknad, tycks dessa utmaningar oöverstigliga.

Den Internationella Fackliga Samorganisationen, ITUC, har dragit en radikal slutsats: med vackra fraser om ”en rättvis omställning” har man valt att ställa sig bakom en utveckling mot det som är en omöjlighet, grön kapitalism. Vancouverresolutionen från 2010 är tydlig, dokumentet förespråkar en omvandling ”som inte riskerar företagets konkurrenskraft och inte innebär oskäliga belastningar av ländernas statsbudget”(Artikel 5). Det känns som man drömmer; kravet att konkurrenskraften ska respekteras undantar inte ens fossilbränslebranschen, som bär huvudansvaret för klimatförändringarna! I själva verket är det helt omöjligt att förhindra klimatkatastrofen om man inte bryter sönder fossilbränslesektorns makt.

ITUC tycks tro att ett ”demokratiskt styrelseskick” som integrerar ”en rättvis omställning” kommer öppna nya möjligheter och skapa massvis av bra, ”meningsfulla gröna jobb”. Det är rent önsketänkande. Kapital som investeras i ”energiomställningen” betar sig inte på något sätt annorlunda än det som kännetecknar den hänsynslösa kapitalistiska attacken på lönenivåer, arbetsvillkor och fackföreningar. Tyskland ligger i frontlinjen både vad gäller utvecklandet av förnyelsebar energi och i att utvidga en underklass av fattiga arbetare. I många länder använder regeringar ekologisk omställning till att undanröja fackliga styrkepositioner inom ekonomins traditionella sektorer.

Det är strategiskt viktigt att utveckla ett verkligt fackligt alternativ till den politik av klassarbete som ledningen inom ITUC står för. Arbetarklassen innehar en avgörande position inom industrin och tjänstesektorn. En omvandling av ekonomin som bryter med den rådande produktivismen kommer vara omöjlig att genomföra utan dess aktiva deltagande. Men hur får man arbetarna att ta kamp för att försvara miljön? Det är det som är frågan. Svaret är inte enkelt och blir än svårare av att styrkeförhållandena försämras och splittringens gift sprider sig inom arbetarklassen

Arbetarklassens självorganisering

Vad bör göras? Till att börja med måste problemet formuleras korrekt på den teoretiska nivån. För här berör vi en grundläggande fråga: kapitalet är inte ett ting, utan en social relation av exploatering som håller arbetarna i sitt grepp mer effektivt än om de vore kedjade. Vare sig de vill eller inte så tvingar systemet varje arbetare att producera mer än vad som är nödvändigt för att tillfredsställa sina egna behov och tvingar också in arbetsprocessen under varuproduktionens alienerade form. Att medverka i produktivismen innebär att man ”utarmar de två

källorna ur vilket allt välstånd mynnar: Jorden och arbetaren” (Marx). Idag blir denna medverkan allt mer onaturlig eftersom den hotar mänsklighetens själva överlevnad. Men under ”normala” förhållande påtvingas den alla av den kapitalistiska konkurrensen.

Ruben V. Surjaninov – Arbetets människor (1973)

Därför måste vi bort från de ”normala” förhållandena, bort från allas kamp mot alla. Hur då? Genom kollektiv organisering, genom att de exploaterade agerar för sin egna krav. ”Arbetarnas befrielse kommer att vara deras eget verk”. Marx berömda formulering är mer giltig än någonsin. Inför den ekologiska krisen kan de enorma problemen med arbetarnas underordning och integrering i kapitalets produktivistiska kapplöpning bara överskridas genom självorganiserad kamp. Det leder till en praktisk slutsats: varje kollektivt motstånd mot nedskärningar, avskedanden och fabriksnedläggelser måste stödjas, om än kritiskt (även när den inte är demokratisk, eller när utgångspunkten står i motsatsställning till kampen för att rädda miljön). För en sak är säker, arbetare som besegras i den närliggande kampen mot nedskärningar kommer inte ta steget vidare till ett högre politiskt medvetande som innefattar den ekologiska frågan.

Arbetarkontroll och demokratisk självorganisering kan åstadkomma underverk vad gäller politiskt medvetande, även på företagsnivå. Ett anmärkningsvärt exempel erbjuder ”de övertaliga” arbetarna inom glasindustrin i Charleroi i Belgien under åren mellan 1975 och 1985. Som en följd av kampen mot nedläggningen av deras företag genomförde de sin

omställningsplan i ett offentligt drivet företag för renovering och isolering av fastigheter (företaget bildades men saboterades senare av politiker och företagsledare).

Att forma ett ekosocialistiskt medvetande

Sådana exempel är emellertid undantag. I allmänhet krävs erfarenheter från, och en inriktning på, en bredare nivå än det enskilda företags för att ett kollektivt ekosocialistiskt medvetande ska uppstå. Det är på branschöverskridande nivå som fackföreningsrörelsen kan ställa strukturella krav som innebär en antikapitalistiskt inriktad omställning. Några exempel: utvidga den offentliga sektorn (kostnadsfri kollektivtrafik till exempel), expropriera fossilbränslebranschen (ett oeftergivligt villkor för en snabb övergång till förnyelsebara energislag), en radikal arbetstidsförkortning utan sänkta lönenivåer (också ett nödvändigt villkor, för att förena minskad produktion med bibehållen sysselsättningsgrad).

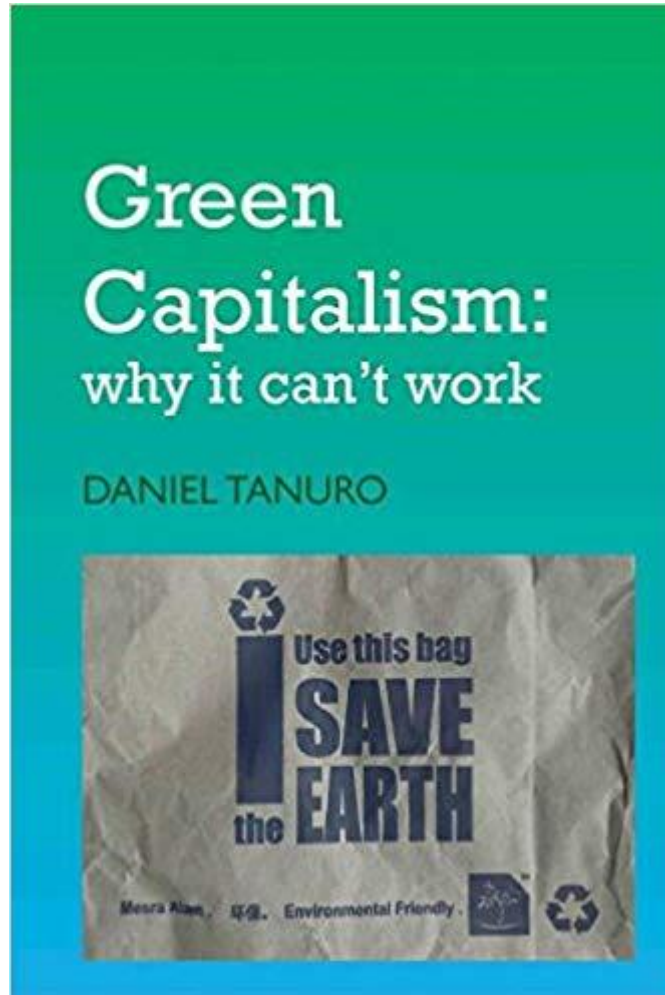
Men kamp och ett program är inte tillräckligt. En ekologisk, stridbar fackföreningsstrategi kräver att vi även ser bortom den branschöverskridande nivån. Vi måste utforma en strategi för samarbete med andra sociala rörelser – bonderörelser, feminister, miljörörelser, ungdomar. Men det innebär också att den felaktiga föreställningen att arbetet är källan till allt välstånd måste överges. I själva verket förutsätter lönearbetets exploatering, å ena sidan tillägnet och exploateringen av de naturresurser som utgör arbetets råmaterial och å andra sidan den patriarkala exploateringen av omsorgsarbetet, vilket huvudsakligen utförs av kvinnor och görs ”osynligt” inom ramen för familjen. Motsättningen mellan arbete och kapital är således inbäddad i ett mer övergripande antagonistiskt förhållande mellan kapital och reproduktion. Om fackföreningen kan positionera sig i själva kärnan av denna motsättning så kan den komma ur sitt defensiva läge, skapa allianser med andra sociala rörelser och tillsammans med dem utveckla ett ekosocialistiskt projekt som talar till den stora folkmajoriteten. Det handlar inte om att återuppliva illusionen om en progressiv social förändring som bygger på samlandet av mängder av mikroerfarenheter som antas göra det möjligt att undvika en global kraftmätning. Tvärtom handlar det om att på mer lokal nivå förbereda sig för denna kraftmätning genom att systematiskt utveckla praktiker för kontroll, självorganisering, solidaritet och självstyre. Genom detta uppmuntras de förtryckta och exploaterade att ta saken i egna händer, att bli medvetna om sin egen styrka och således befrämjas ett övergripande ekosocialistiskt och feministiskt medvetande som stärker fackföreningen.

Den här föreslagna strategin kommer säkerligen av många ses som verklighetsfrämmande med tanke på de rådande styrkeförhållandena. Låt oss då påminna dem följande: den yta av relativa lugn som råder i sociala relationer är missledande. Kapitalismen föröder livet och naturen, i synnerhet den mänskliga naturen. Folkflertalet tvingas att utarma sig själva och naturen i alierat arbete, alltmer meningslöst, alltmer moraliskt oförsvarbart och som bara leder till eländiga livsvillkor. Den explosiva brygd som detta ger upphov till kan frigöra sin politiska energi åt vänster eller höger.

De klimatstrejkande ungdomarna vars aktioner de senaste månaderna spridit sig till alltfler länder är bara ett positivt exempel på den här dynamiken – som också visar sig i rörelser som Black Lives Matter och kvinnostrejken vid 8:e mars. De politiska diskussionerna om produktivism och tillväxt som förs bland unga klimataktivisterna måste spridas i fackliga kretsar. Detsamma gäller den energi och mobiliseringsförmåga som finns hos dessa aktivister. Det är en underdrift att säga att det är i fackföreningarnas intresse att vänstern lyckas frigöra den sociala energi som ackumulerats i samhället genom fyrtio år av nyliberal politik. Det är genom en sammanlänkning av kampen för social rättvisa och miljömässig rättvisa i ett antikapitalistiskt och antiproduktivistiskt perspektiv som de kommer att ha störst möjlighet till framgång. <<

Daniel Tanuro är skribent i “La gauche”, månadstidning för belgiska sektionen av Fjärde Internationalen Han har också skrivit *Green Capitalism: why it can't work*, (Merlin Press m fl, 2013) och *Le moment Trump* (Demopolis)

Ur *International Viewpoint* 21/2 2019
Översättning: Peter Jervelycke Belfrage

Lästips

- Ian Angus: [Tre innebörder av ekosocialism - Intervju med Ian Angus](#) (2007)
 Michael Löwy: [Ekosocialism – jordens möjlighet?](#) (2008)
 John Bellamy-Foster: [Kriget om fossila bränslen](#) (2013)
 Andreas Malm: [Revolution inför klimatkatastrofen](#) (2016)
 Daniel Tanuro: [Från COP till COP –katastrofen närmar sig](#)
 Daniel Tanuro vs John Bellamy Foster/Ian Angus: [Ekosocialister debatterar strategin för att stoppa klimatförändringarna](#) (2017)
 Lola Seaton: [Frågor till ekosocialister](#) (artikel ur *New Left Review*, 2019)